ЗЕЛЕНІ СУСІДИ

— Піду до криниці,— брязнув відром дід Іван. Світланка затанцювала:

— І я, і я з тобою! Зазирнула у відро.

— О! — здивувалася.— Тут ще скільки води...

— Свіженька смачніша,— усміхнувся дід до онуки.— А цю ми подаруємо нашим зеленим сусідам.

І шугнув застояну воду за ворота.

— А казав, сусідам подаруємо...

— Зеленим сусідам, онучко, зеленим. Вони он зразу ж за ворітьми й живуть. Бачиш? І подорожник, і ромашка...

— Вигадник ти, дідусю! Це ж бур'яни!..

— Все одно сусіди. І приязні, доброзичливі... Більшість... Пішла Світланка з дідусем до криниці. Потім допома-|

гала мамі полоти цибулю на городі, гралася з капловухим Бровком біля його будки. А по обіді вийшла за ворота, і постелила на зеленому моріжку стару бабину хустку і при-| мостилася на ній з книжкою.

Читала-читала Світланка і раптом чує — хтось вітається:

— Добридень, дівчинко!

Озирнулася довкола — нікого немає. Подумала, що то| їй так здалося.

ТРАВА-МУРАВА

Коли це знову чує:

— Добридень, дівчинко!..

Придивилася — з нею вітається тоненьке стебельце! споришу. Дрібненькі листочки і зеленаво-білі квіточки] до неї пнуться.

"Ой,— похопилася Світланка, чомусь зовсім-зовсім неї здивувавшись, що рослина враз заговорила людською мовою,— це ж, мабуть, споришеві важко стало, що я на нього лягла..."

І вже було хотіла встати, та спориш, певно, вгадав її думку і заспокоїв:

— Ні, ні, мені зовсім не важко. Я витривалий. Я най витриваліший з усіх ваших зелених сусідів.

— Ти? — не повірила дівчинка.— Такий тендітний?!

— Авжеж. Хіба ти не помітила, що я зеленію навіть при самій дорозі? Мене щодня і люди топчуть, і худоба товче, а буває, й колесо наїде... Інші рослини на цьому місці давно загинули б, а я росту.

— І справді... А такий непоказний...

— Ну; не кажи так! — наче аж образився спориш.— Про мене навіть у пісні співають. Чуєш?

Світланка прислухалася: десь з другого кіня села долинула пісня:

Зійди, дощику дрібнесенький.

Скропи травцю-муравцю...

— Це ти трава-мурава? — здогадалася дівчинка.

— Атож. Мені чимало імен люди навигадували: і птича гречка, і моріжок, і свиняче зілля. А ще гусячою травою, топтун-травою називають...

Світланка ніколи не думала, що одна травиця та стільки імен може мати. Знала — спориш та й годі. А тут он як виходить... І попросила:

— Розкажи мені про себе...

— Гаразд,— погодився спориш.— Хоча тут і розповіда ти, власне, нічого. Хіба тільки те, що надто вже я усім ДО смаку: корови мене випасають, вівці та свині скубуть кури клюють, гуси щипають. А коли достигнуть мої маленькі горішки, то яких тільки пташок не злітається Навіть відлюдкуваті тетеруки, глухарі і рябчики не проминуть нагоди поклювати. Та й люди мною не гребують У багатьох країнах з моїх молодих стебел варять зеле ний борщ, як і з щавлю, готують салати. Вживають мене і від різних хвороб. Зайди в аптеку — і побачиш коро бочки, на яких написано: "Спориш". Отож усім я потрібний, бо всякі корисні речовини в собі маю.

— А я знаю,— зраділа Світланка,— що таке корисн речовини. Вітамін "Це" — ось що!..

— Не тільки. Хоча й цей вітамін у моїх листочках є і, щоб знала, у кілька разів більше, ніж у лимоні..

А ще мої листочки очищають повітря від пилу. Та й коріння не така вже безкорисна річ — з нього можна виробляти фарбу темно-синього кольору.

— Он ти який! — дівчинка з повагою подивилася на тоненьке споришеве стебельце.

— Я що...— знітився спориш.— Я так собі... От сусід-подорожник... Він...

НАДІЙНИЙ СУПУТНИК

Тут Світланка помітила майже поруч із споришем пучечок широких ребристих листків. Посередині пучечка красувалася блідо-фіолетова стрілка.

— Подорожник — це я,— мовила рослина.

— Тебе я знаю,— відповіла Світланка.— Тебе я багато разів бачила.

— Мене всі знають,— хитнув стрілкою подорожник.

— Одного разу я порізала палець, і мама приклала до ранки твій листочок. Тільки помила його перед тим. Ранка швидко загоїлася. Дякую тобі, подорожнику!

— Чого там дякувати... Я для того й росту, щоб люди з мене користь мали. Хтось подряпає руку — я допоможу, хтось ногу намуляє, опечеться чи в кого чиряк вискочить — і цьому лихові можу зарадити. Якщо тебе, дівчинко, вкусить бджола, оса чи волохатий джміль — хутенько зірви мого листочка, помни і приклади до болючого місця. Мій листочок висмокче отруту, втамує біль. Було й таке, що ми, подорожники, рятували людей, коли їх кусали навіть гадюки...

Подорожник розповів Світланці багато цікавого про себе. Виявляється, він, як і спориш, не дуже боїться, коли його топчуть, бо на листках має жилки, що пружинять, немов ресори. Квітки подорожника, хоч і не вельми примітні, впали в око бджолам, і крилаті трудівниці носять з них пилок у вулики. А на Далекому Сході в Маньчжурії і Північному Китаї місцеві жителі із подорожникового насіння варять кашу. І їдять собі на здоров'я.

— Люди гадають, що ми називаємося подорожниками, бо ростемо при дорозі чи й на дорогах. А насправді ми від того подорожники, що по світу подорожуємо. Наше насіння легко прилипає до черевиків і мандрує разом з людиною по всіх стежках-дорог ах. Де насінина відлипне, там і проросте. Навіть в Америку ми помандрували. І виросли там. Індіани, тамтешні жителі, ненавиділи європейських завойовників, які несли їм смерть і лихо, отож зненавиділи й нас і назвали "слідом білої людини". Проте згодом переконалися, що нічого злого проти них ми не мали...

ПЕРЕСЕЛЕНКА З-ЗА ОКЕАНУ

— А мене зустріли на чужині з щирим серцем! — втрутилася в розмову ромашка запашна.

— Хіба ти теж мандрівниця? — здивувалася Світланка.

— Атож...

— Куди ж ти мандрувала?

— Як-то куди? Сюди, до вас. Дівчинка розсміялася:

— Отакої! Виходить, подорожувала від нас та до нас?.. Ромашка запашна ображено нахилила свої жовтаві

І квіточки.

— І зовсім не смішно,— мовила вона.— Я справді іноземка. Півтораста років тому в Європі, а також і в Азії мене не знали. Родом я з Америки. Коли в минулому столітті мене вперше у вас запримітили вчені, то дивувалися не менше, ніж якби побачили у тутешньому лісі індійського слона. Мене показували всім, як дивину. А я тим часом за кілька десятків років заполонила всі пустирі й придорожні рівчаки від Атлантичного до Тихого океанів. От і стала звичайною.

Світлана почервоніла. їй було соромно, що через свою необізнаність образила таку приємну рослинку.

— Пробач, я не знала...— мовила тихо.

— Зараз мало хто мою історію знає. Зате мене знають усі. Мама твоя, коли купала тебе маленькою, сипала у воду мій цвіт. І не тільки щоб вода приємно пахла, а й щоб ти росла здоровою, бадьорою, рум'яною. Недарма ж мене ще називають рум'янком...

Дівчинка, щоб якось загладити свою провину перед ромашкою, похвалилася:

— Я оце якраз читаю дуже цікаву книжку— "В бур'янах", її Степан Васильченко написав. А дідусь дав, бо дуже любить цього письменника. То в ній розповідається, як малий Тарас Шевченко воював з бур'янами. Ось послухай.

І Світланка прочитала:

"...В хлопця з насоняшничини рушниця за плечима, в руках загнута з лози шабля. Ходить у бур'яні, рубає панам мечем голови з плечей. Підійде до коров'яка: "Ти пан Дашкевич?"—"Я. Прости... Не буду!" Летить голова з пліч. До другого: "Ти пан Висоцький?.."—летить голова. Стоїть будяк, чорний, яж світ отьмарює. "А це буде їх цар". До нього: "Проси! Не хочеш?" — і царева злетіла з пліч голова, як галка..."

Ромашка розсміялася:

— Ну, будякові так і треба, хай не буде такий задавакуватий. А коров'якові не по-справедливому влетіло — рослина він не тільки сумирна, а й корисна. До речі це наше богатир-зілля.

БОГАТИР-ЗІЛЛЯ

— Тут, здається, про мене мова? — нахилився до них високий білявий стрижень, на якому рясно золотавіли великі красиві квіти. Знизу стрижень обгортало довге волохате листя.

Це був коров'як.

Дівчинка пригадала, що тільки вчора вона з дідусем Ізбирала в сито коров'якові квіти-коронки. Дідусь сушить їїх на зиму, щоб ними кашель і простуду всяку виганяти. А сьогодні коров'як знову палахкотить цвітом. Поцікавилася:

— Коли ж це ти встиг заквітчатися?

Коров'як хитрувато шелеснув листом, примружився золотниками:

— У мене щодня нові квітки зацвітають. А ті, вчорашні, якби ти з дідом не зірвала, все одно осипалися б. Тому я охоче ділюся квітами з людьми.

А чого це ромашка тебе богатирем назвала? За те, що ти високий, еге ж?

— Та воно так і не так. Високих трав і без мене он скільки! Мабуть, тому, що на сухому-пресухому грунті, де інші трави ледь-ледь животіють, можу вигнатися у зріст людини...

— Що тут гадати! — перебила коров'яка ромашка.— Ти просто наймогутніший — от і все. Недавно дідусь твій, Світланко, прив'язав до коров'якового стебла вашу Лиску. То на тому припоні вона так і простояла цілий день, не відірвалася...

## КОЛЮЧИЙ ЗАДАВАКА

— Ану,— почувся враз тріскучий, неприємний голос,— кто тут із себе силача видає? Спробуй підступитися до мене, подивлюся, який ти хоробрий!

Звичайно ж, і рослини, і Світланка зразу пізнали задерикуватого будяка-чортополоха. Он як він наїжився колючим листям! Кілька яскраво-пурпурних квіток пикато випинаються з надійного колючкуватого захисту. ІВ будяком Світланка познайомилася років два тому, як Із дідусем у садочок ішла. Побачила вона тоді квітку кортополоха і захоплено вигукнула: "Яка гарна ружа!" [І тільки дідусь Іван намірився зупинити онучку, як вона (хапнула квітку рукою і зойкнула. Відтоді затямила: будяка-чортополоха треба остерігатися...

— Ми з тобою, забіякою, і знатися не хочемо! — від-Іповіла будякові ромашка запашна.,

— Хе-хе-хе,— зареготав деренчливо будяк.— Боїтеся! Ке-хе-хе! Я вас усіх переколю!..

І чванькувато відвернувся до паркана. І — Ну й характер у нашого сусіди! — осудливо похитав золотистим стрижнем коров'як.— Ні з ким не вживеться!

Мимо якраз пролітала бджола. Почула коров'яка та й каже:

— Що ви, що ви! До нас, бджіл, будяк такий привітний! І щедрий. Ми з радістю навідуємося до нього в гості. Він і цвіте довго, і нектару багато дає. А кращого за будяковий мед годі й шукати...

Світланці не сподобалася бджолина річ, бо зла була на будяка. Отож вона й заперечила:

— Крім вас, бджіл, будяка ніхто не любить!.. Бджола стояла на своєму:

— Даремно ти, дівчинко, так. А пташки? І щиглики, і чижі, і синички — усі до будякового насіння ласі. Олії в ньому багато...

Та ця похвала не привернула Світланчиного серця до цього колючого бахвальця. Вона так і лишилася із своєю неприязню до нього. Стояла насторожена, скоса позираючи в його бік...

НЕКОРОНОВАНА КОРОЛЕВА

Неподалік від будяка росла кропива. Дівчинка вмить спіткнулася на ній очима, і якось аж зіщулилася, бо вже не раз мала нагоду переконатися, як обпікає її волохате листя. Та жалючка раптом привітно звернулася до неї:

— Як тобі, дівчинко, подобається моє королівство? Світланка була ошелешена.

— Яке королівство?.. Ти що, себе королевою вважаєш? І тут їй стало з того, що вона почула, смішно-смішно.

Вона ледве стрималася, щоб не розреготатися. Оця приблуда, на якій ні плоду, ні цвіту, ні листу путящого, яка на всіх смітниках першою поселяється, яку в три вирви женуть з поля, городу, саду, і вона з себе королеву корчить! Та ще й привітною прикидається...

Проте кропива спокійнісінько і так само приязно відповіла:

— Усі так вважають.

— А троянда ж тоді хто? — кольнула її Світланка.

— Троянда — королева серед квітів. А в цьому дикому світі королева — я.

— Так, вона правду каже,— в один голос мовили рослини, з якими Світланка щойно вела мову.

Тільки чортополох невдоволено ошкірився голками і промовчав.

— А за що ж їй така честь? — недовірливо глянула на них дівчинка.

І рослини навперебій почали розповідати.

— То тільки з першого знайомства кропива видається непривітною,— пояснював спориш.— Насправді ж від неї людям поміч велика. Ранньої весни, коли ще земля гола, а кропива вже зеленіє, з неї можна варити борщ, салати готувати...

— Із кропиви,— підхопив подорожник,— тканину можна ткати, сітки в'язати, вірьовки вити. У деяких країнах [з неї папір виготовляють. А листя на фарбу годиться...

Ромашка запашна розхвалила цілющі властивості кропиви. Коров'як добре слово сказав про кропиву як корм [для домашньої худоби.

Багато всякого говорили. І тут дівчинка й собі пригадала випадок, коли кропива стала в пригоді їй з татком. Ось як це було.

Якось татко їхав на став рибалити. Далеченько, за кільканадцять кілометрів. Треба було їхати автобусом, а там ще пішки йти. Взяв тоді він з собою і Світланку. Впіймали вони чималенько карасів та коропців. Зібралися йти додому, а татко й бідкається, що риба зіпсується в дорозі. Бо, поки додому дістануться, не одна година мине! Почув їх якийсь рибалка й порадив випотрошити коропців і карасиків та перекласти кистям кропиви. Татко так і зробив. І що ж? Доправили їх додому свіжісінькими! Річ у тім, що кропив'яне листя виділяє такі речовини — фітонциди,— які вбивають бактерій. Вони й уберегли рибу від псування. І дівчинка згодилася:

— Ти, кропиво, й справді заслуговуєш, щоб тебе королевою величали...

ПОЛИН-ТРАВА

Мабуть, приємним було кропиві те визнання, бо якусь! мить на її листі вигравали золотаві лелітки.

— Хочеш, покажу тобі моє зелене королівство? —люб'язно запропонувала Світланці. І, не чекаючи відповіді, хитнула стебельцем:— Познайомся, ось мій братик полин. Мабуть, ти вже чула щось про нього?

Дівчинка промовчала. А що їй було казати? Чула від мами приказку: "Гіркий як полин". Ото, здається, й усе. Не похвалятися ж такими знаннями!

— Атож, гіркий,— погодилася кропива, ніби підслухала Світланчині думки.— А ти зірви кілька його листочків, розітри та приклади собі до коліна. Бач, як припухло, десь ударилася, мабуть?

— Ударилася,— призналася Світланка.— Спіткнулася, як до ставка бігла купатися. І прямісінько на камінець... Болить...

— Отож прикладай швиденько!

Дівчинка так і зробила. Біль потроху вщухав, а незабаром коліно як і не боліло. От дивина!

Тут з-під даху їхньої хати спурхнув горобець, дзьобиком відщипнув полиновий листочок і шугнув з ним до гнізда. Кропива похвалила:

— Розумна птаха. Горобцеві, певно, допекли комахи-паразити, от він і заходився вимощувати гніздо полином. А тепер уся нечисть порозбігається від полинового духу.

— Від пташок і люди перейняли цю науку,— нарешті встряв у розмову сам полин.— Ще й зараз подекуди І в хатах розвішують пучечки моїх стебел, щоб вигнати мух. А то й туристи під час мандрівок чіпляють уночі в наметах — від комарні рятуються...

Світланка подумала: "Це добре, та як же люди терплять отой противний полинів дух?" Хотіла запитати про це, але не встигла: знову кропива вгадала її думку, випередила:

— А він зовсім не противний. У вас, людей, навітя казка є про запах полину. Може, навіть ти чула її... Жив-був у незапам'ятні часи хан якогось степового племені. Потрапив він у чужу країну і прижився там, забув свій край. А як умовляли його степовики вернутися додому! Байдужий був хан до тих умовлянь. Тоді прислали йому із рідних країв пучечок полину. Понюхав, і вже ніщо не могло втримати його на чужині! Ось який він, полин!

ДІДУСЬ ХВОЩ

Далі кропива познайомила Світланку з дідусем хвощем. Дівчинка не могла зрозуміти, чому хвоща називають дідусем. Цю маленьку рослинку, схожу на іграшкову сосонку, личило б називати дитинчам. Та, коли хвощ

розповів про себе, виявилося, що він справді найстаріший з усіх зелених сусідів.

Ще давно-давно, коли й людей не було на Землі, коли в тутешніх місцях палило тропічне сонце, хвощі разом з папоротями вкривали всі довколишні простори. Але були вони тоді могутніми рослинами і розгойдували свої широченні віти так високо, що до них навіть нинішні дуби не досягнули б!

Та поволі змінювався клімат, з'являлася нова рослинність. Щоб вижити і не щезнути з матінки-землі, хвощ змушений був із розлогого велета поступово переродитися в непоказну сосонку. Хвоща люди так і називають: сосонка. А первісні хвощі-велети давно перетворилися на кам'яне вугілля...

Хвощ — одна з перших рослин, з якою подружила людина. Найпевніше, це сталося так. Первісній людині не повезло на полюванні, і вона залишилася без їжі. Спробувала жувати, що трапило під руку. А під руку потрапляли весняні пагони хвоща. Вони не тільки втамували голод, а навіть здалися смачними. Відтоді хвощ і став добрим сусідою людини.

Придивившись пильніше до цієї рослини, первісна людина несподівано зробила дуже важливе відкриття — на її кореневищах є бульбочки, які можна споживати! І містять вони крохмаль. Звичайно, первісній людині було байдуже до крохмалю, вона й не знала, що то таке, головне, бульбочки оті можна їсти! То була для нашизі далеких-далеких прапрадідусів і прапрабабусь "картопля". А справжню картоплю, нашу нинішню, привезли через тисячі-тисячі років з Америки. Довідалися про] хвощові кульки археологи — учені, що вивчають минуле розкопуючи давні-предавні поселення людей. Вони й досі знаходять на таких розкопках посуд із висохлими хвощовими бобами...

Світланка пригадала, що бачила хвоща, намальованого! на палітурці дідусевої книжки, де про лікарські траві! написано. Чого б то? Який стосунок має хвощ до ліків!

А виявляється, має. З цієї трави роблять мазі й ними! загоюють виразки. Та ще він може кров зупиняти.

Ну, а на колгоспних ланах, певна річ, хвощеві нічого робити. Не стануть же вирощувати його заради отих закрохмалевих бульбочок! З них, як кажуть, наїдку мало. Тут він тільки заважає, бо навіть худоба його не їсть. Бур'ян та й годі. Тому хлібороби намагаються позбутися цього надокучливого бур'яну. Проте це не так просто. Адже хвощ розмножується не лише спорами, а й кореневими відростками. Коріння хвощове сягає глибоченько— приблизно на метр, тож спробуй доберися! Та ще коли кореневище дрібниться на частинки, кожен шматом здатний народити нову рослину...

І все-таки хлібороби навчилися виживати хвоща. Вони й підкошують його і "прополюють" за допомогою хімії. Агрономи знають: росте "дідусь" на кислих грунтах. Тому, запримітивши його десь у полі, беруть собі це на карб і вже для тієї ділянки добирають відповідні добрива. Тільки в Австралії хлібороби не мають з хвощем клопоту, бо там він просто не росте...

ДОБРОЗИЧЛИВИЙ ПРИЧЕПА

— Даруйте," а коли ж настане моя черга розповідати? У мене аж язик свербить, бо ми теж чогось варті...

Це заговорила чималого зросту рослина, спроквола погойдуючи великим листям.

Кропива усміхнулася:

— Причепа-лопух не промине нагоди похвалитися.

— Так уже й похвалитися,— добродушно басив лопух. Я просто хочу, щоб звернули на нас увагу...

— Ти ж до кожного липнеш...

— На те я й лопух-липух,— зовсім не образився велетень.— А дівчинці, може, якраз цікаво буде про нав лопухів, послухати. Правда, дівчинко?

І, не чекаючи відповіді, забубонів:

— З нас, лопухів, можна мати неабияку користь. Ну передусім ми їстівні рослини. Наше листя годиться і ні борщ, і на всякі там салати. А коріння — то особливі річ: його можна їсти і печеним, і смаженим, як картоплю. Подекуди з нього, навіть солодкий сироп варять і варення...

— Зачекай,— перебила причепу Світланка.— Якщо ти вже такий знатний, то чому опинився тут?

— Чого я не на городі, а нидію отут, на пустирищі! У тому-то й річ, що люди чомусь не хочуть мене ПОМічати. Здається, й ростом вдався, он моя наукова назві "арктус" у перекладі з грецької мови означає "ведмідь"] Та й щоразу нагадую про себе — чіпляю кожному зусті річному свої реп'яхи. А мене все одно не хочуть ПОМічати. Щоправда, в Японії виростили з мене овоч гобя і споживають його сирим, вареним, смаженим. Як хто забажає. Готують з нього понад двадцять страв!..

Кропива підтримала лопуха:

— Він правду каже.

— А чого б мені неправду казати? — У лопуховомі голосі забриніла образа.— От хоча б узяти моє насіння—І та йому ціни нема! Колись збирали його пізно восени чи й узимку, розтирали в ступці й засмачували стравуї Моє насіння дуже поживне. А зараз хіба що синичка чи щиглик поклює. Спасибі, хоч вони не обминають..] Щоправда, подекуди таки роблять олію з мого насіння та змащують нею дрібні деталі різних механізмів.

Кропива знову підтакнула:

— Атож, роблять. А в минулому столітті реп'яхова олія славилася на цілий світ.

Лопух похнюпився:

— Саме в минулому столітті й підірвали мій авторитет... Річ у тім, що "реп'яховою олією" називають не тільки олію з мого насіння. Найчастіше беруть мигдалеву, маслинну, а то й звичайну соняшникову олію і настоюють на моїх коренях. Цей настій давно вживають для зміцнення волосся. І звуть його реп'яховою олією. Раніше він був дуже популярний. Та знайшлися люди, які не захотіли настоювати мої корені—бачте, морока зайва, і почали брати звичайну олію, вводити в неї пахощі й видавати за реп'яхову. Зрозуміло, така олія [ніякої користі не давала. А люди, не розібравшися, хто винен, махнули рукою: мовляв, лопух ні на що не здатний.

ТРАВА СЕМИ ЗАПАХІВ

Лопух хотів іще сказати щось, та в цей час почулася пісня:

Ой розрісся буркун

В нашому городі,

Ціле літо цвіте,

Ягідок не родить...

Світланка повернулася в бік, звідки линула пісня, й запитала:

— А серед вас, зелені сусіди, буркун є?

— Аякже! — відповіла кропива й показала на дрібнолисту рослину з жовтими квіточками.

Та буркун не поспішав знайомитися. Навпаки, нахилився до паркану і вдавав, начебто чимось заклопотаний.

— Ти хоча б привітався із сусідкою,— дорікнула йому кропива.— Дівчинка ось хоче знати, що ти за рослина.

— Нема чим хвалитися,— буркнув буркун.— Он у пісні все сказано...

— Небалакучий він у нас,— пояснила кропива.— На його місці інша рослина он як гонорилася б, а він... Розказав би, буркуне, який чудовий з тебе корм для худоби

—

—

чи який ти гарний медонос.— І пояснила Світланці: — Навіть у негоду бджоли знаходять у його квітках нектар і пилок...

А буркун своє бурчав:

— Нема чим хвалитися... І жодного слова більше.

Тоді кропива сама взялася розповідати:

— Було це за часів, коли колоністи тільки заселяли Америку. Одні переселенці вирощували кукурудзу та бавовну. Добрив на ділянку ніхто не вносив, отож через якийсь час грунт виснажився, і на ньому вже ніщо не хотіло родити. Переселенці кинули цю ділянку, переїхали на інші землі. Може, так би й облогувала ота кинута місцина, якби не впала в око пасічникам.

Ті засіяли її буркуном, бо тільки буркун і міг тут рости. Пасічники були задоволені: з буркуну бджоли мали добрий взяток, а худоба — вдосталь корму. Та по-справжньому вони оцінили цю невибагливу рослину через кілька років: виявилося, буркун повернув землі втрачені сили і зробив ґрунт знову родючим! Цей випадок навернув людей через багато років на думку поліпшувати таким чином піщані ґрунти в лісах. Отож у сосняках почали сіяти іншу рослину, близького буркунового родича— люпин багаторічний. І що ж? Ґрунт поліпшився, дерева тут стали рости швидше. Тепер ти, дівчинко, як побачиш колись у лісі фіолетові свічечки люпину, то знай: це буркун підказав посіяти його там.

А буркун тим часом спокійнісінько погойдував жовтими квіточками біля паркану, ніби то й не про нього [йшлося.

— У нашого мовчуна незвичайні пахощі,— вела далі королева дикого королівства.— У різний час дня та при різній температурі він і пахне по-різному. А ще цікаво: чим пісніший ґрунт, тим буркун краще пахне і пахощі Ійого стійкіші. Людям вони дуже подобаються, а от міль їх не терпить. Тому стебла буркуну нерідко кладуть в одяг, щоб міль не заводилася. І дух той не вивітрюється роками.

ЧІПАТИ НЕБЕЗПЕЧНО!

Світланка слухала кропиву і думала: "Ось які гарна у нас зелені сусіди!" І тут її погляд зупинився на виїсокій гіллястій рослині з білими зонтиками дрібних квіточок і листям, як у петрушки.

— А цього бравого сусіду я й сама знаю! — вигукнула Світланка і якось, сама того не бажаючи, перебила оповідачку.— Я недавно наламала з нього гілочок для кроликів — і хрумають!

Дівчинка потяглася" рукою до вершечка рослини. Ала кропива зупинила її:

— Обережно, це ж болиголов!

— Ну то й що? — не зрозуміла Світланка.

— А те, що від цього сусіди треба триматися подалі! Кроликам потроху ще можна його їсти, а от для інших тварин він отруйний. І для людей теж.

— Тому він і зветься болиголовом?

— Атож. Болиголов плямистий. Бачиш, на його стеблі всюди червонувато-білі плямки.

— І від нього дуже болить голова?

— Ще й як! Буває, недосвідчені й невмілі маленькі господарки переплутують його листя й коріння з петрушкою, а насіння — з насінням кмину. А то ще діти роблять з порожнистих стебел пищики і беруть їх у рот. Тоді завжди трапляється отруєння. Буває, що й смертельне! Отож остерігайтеся цього сусіду. Коли ж закрадеться непевність—болиголов це чи ні, то понюхай листя: у болиголова воно пахне неприємно, мишами.

Світланка ніяково усміхнулася:

— Ніколи б не подумала. З виду така приємна, лагідна рослина...

— Аз отими двома сусідами ти знайома? — Кропива хитнулася в бік розлогої рослини з великим зубчастим листям і трохи меншої — з гіллястими стеблами.— Це болиголові друзі: дурман і блекота.

На першій рослині то там, то тут біліли досить чималі квіти-лійки і стриміли їжакуваті, наче невилущені каштани, плоди. Другу прикрашали жовтаві з фіолетовими прожилками квіти і продовгуваті плоди, схожі на іграшкові глечики.

Кропива розповіла, що обидві рослини теж небезпечні. Особливо часто їхнім дрібним насінням отруюються діти. Трапляється, що й домашня худоба страждає від них, коли ненароком з'їсть. Лише свиням блекота нічим не загрожує, і вони охоче її поїдають...

— Проте,— додала кропива,— навіть такі сусіди іноді стають людині в пригоді, з них роблять ліки і лікують тяжкі недуги. Але дітям краще не мати з ними діла. |Якщо ж і доведеться іноді вирвати болиголов, стебло дурману чи блекоти, коли вони в город залізуть, то потім неодмінно треба вимити руки...

* * *

І цієї миті Світланка почула дідусів голос:

— Ага, ось де ти! А ми кличемо й не докличемося... Задрімала на сонечку?

— Ой дідусю! — похвалилася дівчинка.— Я тут з усіма нашими зеленими сусідами перезнайомилася. І скільки цікавого про них

довідалася! Бачила їх щодня, а й не' знала, що вони такі... Вони самі про себе розповідали.

І заходилася переповідати дідусеві те, що сама почула... А коли те й приснилося їй, то в сні тому усе була правда...